

I.I.E.S

ارزیابی برنامه سرمایه‌گذاری ۵۰۰ میلیارد دلاری عراق
در بخش انرژی: تأثیرات آن بر منافع ملی ایران

تحلیل خبری

شماره: ۳

نویسنده: غلامعلی رحیمی

تهران - خیابان ولیعصر - روبروی پارک ملت -

خیابان سایه - پلاک ۶۵

تلفن: ۲۷۶۴۴۳۲۹ صندوق پستی: ۴۷۵۷-۱۹۳۹۵

آدرس اینترنتی:

Energydiplomacy.iies.ac.ir

ارزیابی برنامه سرمایه‌گذاری ۵۰۰ میلیارد دلاری عراق در بخش انرژی: تأثیرات آن بر منافع ملی ایران

متن خبر از رویترز:

معاون نخست وزیر عراق در امور انرژی در روز یکشنبه اعلام کرد: «عراق تا سال ۲۰۳۰ حدود ۵۰۰ میلیارد دلار در بخش انرژی و صنایع مرتبط به کمک بخش خصوصی سرمایه‌گذاری می‌کند.» حسین شهرستانی گفت که روند توسعه مذکور سبب ایجاد ۲۵۰ هزار فرصت شغلی برای کشور جنگ زده عراق شده که تلاش می‌کند اقتصاد خود را بعد از سالهای تحریم اقتصادی و جنگ بازسازی نماید.

وی اضافه کرد که «از ۵۰۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری برنامه ریزی شده، انتظار می‌رود که ۸۰ میلیارد دلار آن از بخش خصوصی تامین شود.» علاوه بر این، وی در کنفرانس انرژی با فعالان اقتصادی بریتانیایی گفت که «انتظار می‌رود که این سرمایه‌گذاریها حدود ۶ میلیارد دلار برای عراق درآمد زایی داشته که عمدتاً از صادرات نفت حاصل می‌شود.»

عراق تقریباً به جذب سرمایه‌گذاری در همه بخشهای کشور نیاز دارد. قطع برق در حدود ۹ سال پس از حمله آمریکا به عراق هنوز روزی چند بار اتفاق می‌افتد. بجز پروژه‌های نفتی، توسعه اقتصادی عراق نیز به رغم کاهش خشونت‌ها از زمان درگیرهای شدید فرقه‌ای در سالهای ۲۰۰۷-۲۰۰۶، با تاخیر مواجه شده است.

شهرستانی همچنین از برنامه وزارت برق این کشور برای بازسازی نیروگاهها و ساخت واحدهای جدید تولید برق برای حل مشکل کمبود شدید برق در کشور خبر داد.

«پیش بینی می‌شود که با اجرای برنامه وزارت برق، ظرفیت تولید برق این کشور تا سال ۲۰۱۶ به ۲۲ گیگاوات ساعت برسد. علاوه بر این وزارت برق عراق در حال برنامه ریزی برای بازسازی نیروگاهها و احداث واحدهای جدید سیکل ترکیبی برای افزایش تولید برق این کشور به حدود ۳۰ گیگاوات ساعت در ۱۰ سال آینده است.»

وی همچنین از برنامه ریزی این وزارتخانه برای استفاده از انرژی خورشیدی خبر داد که هم اکنون به صورت بسیار محدودی از این انرژی برای روشنی برخی خیابانها استفاده می‌شود. شهرستانی همچنین از برخی مشوق‌ها برای شرکتها برای ساخت واحدهای تولید برق خورشیدی در مناطق بیابانی دورافتاده به عنوان جزئی از برنامه تدوین شده وزارت برق عراق برای توسعه استفاده از انرژی خورشیدی خبر داد.^۱

1 . Reuters(Sep 30, 2012)Iraq targets \$500 bn in energy-related investment.
< <http://www.reuters.com/article/2012/09/30/us-iraq-energy-investment-idUSBRE88T0B820120930>>

تحلیل خبر:

عراق، یک از اعضای سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) بوده و در تلاش است تا با تکمیل قراردادهای نفتی خود در چند سال آینده به یکی از تامین کنندگان اصلی نفت جهان تبدیل شود. این کشور در نظر دارد برای واگذاری حق امتیاز توسعه بیشتر بلوک های نفت و گاز خود، مناقصه های جدیدی برگزار نماید. دولت این کشور برای دستیابی به اهداف برنامه ریزی شده خود تاکنون چهار دور مناقصه نفتی برگزار نموده و در جریان این مناقصه ها چند قرارداد نفتی و گازی به شرکت های بین المللی واگذار نموده است و در نظر دارد تا اوایل سال ۲۰۱۳ یک دور مناقصه نفتی جدید برگزار نماید.

الف: موانع توسعه نفت عراق و تلاشهای عراق برای حل آن ها

مهمترین موانع توسعه نفت عراق بنا به گزارشات نهادهای معتبر تحلیل انرژی عراق (بنگرید به گزارش وود مکینزی ۲۰۱۰)، به دو بخش موانع فنی و حقوقی - امنیتی تقسیم می شود.

در بخش موانع فنی، چالشهایی چون نیاز به دکل های حفاری، تاسیسات زیرساختی، منابع آب مورد نیاز و عدم توسعه بخشهای دیگر اقتصاد که برای توسعه بخش انرژی لازم اند - نظیر بخش تولید برق - ذکر شده است.

در بخش موانع حقوقی - امنیتی، چالشهایی چون اقدامات خرابکارانه و عدم امنیت در مناطق نفتی، گستره و عمق اختلافات سیاسی در روند دولت - ملت سازی و عدم شکل گیری آن به دلیل اختلافات گروه های سیاسی شیعه و سنی نسبت به توزیع قدرت، محدودیت های قانون نفت و گاز عراق و عدم نهایی شدن آن از حیث مجاز شمردن نوع قراردادهای نفتی با شرکت های خارجی و نهایتاً اختلافات بین حکومت های محلی و مرکزی نسبت به نحوه توسعه منابع نفتی در مناطق تحت کنترل خود - نظیر اختلاف دولت محلی کردستان و دولت مرکزی - ذکر می شود.

تلاشهای دولت عراق نشان داده است که با توجه به پیشرفت هایی که از سال ۷-۲۰۰۶ نسبت به کنترل اقدامات خرابکارانه داشته و نیز تفاهم نسبی که در روند دولت سازی با مشارکت دیگر گروههای سیاسی بعد از انتخابات مجلس ۷مارس ۲۰۱۰ حاصل شده است، از تعداد و شدت اقدامات خرابکاری در تاسیسات و روند توسعه بخش انرژی عراق کاسته شده است. هرچند رویدادهای چون دخالت معاون رئیس جمهور عراق- طارق الهاشمی- در اقدامات تروریستی و پناهنده شدن وی به کشورهای عربی و نهایتاً ترکیه در برخی موارد سبب انجام بمب گذارایی با حمایت گروههای مخالف دولت بخصوص در خط لوله کرکوک-جیهان می شود اما در مجموع روند وضعیت امنیتی در عراق روبه بهبود می باشد. در بخش انرژی نیز برخی اقدامات چون ایجاد مناطق امنیتی حفاظت شده در پروژه ها-PLZ- نیز تا حدی موفق بوده است.

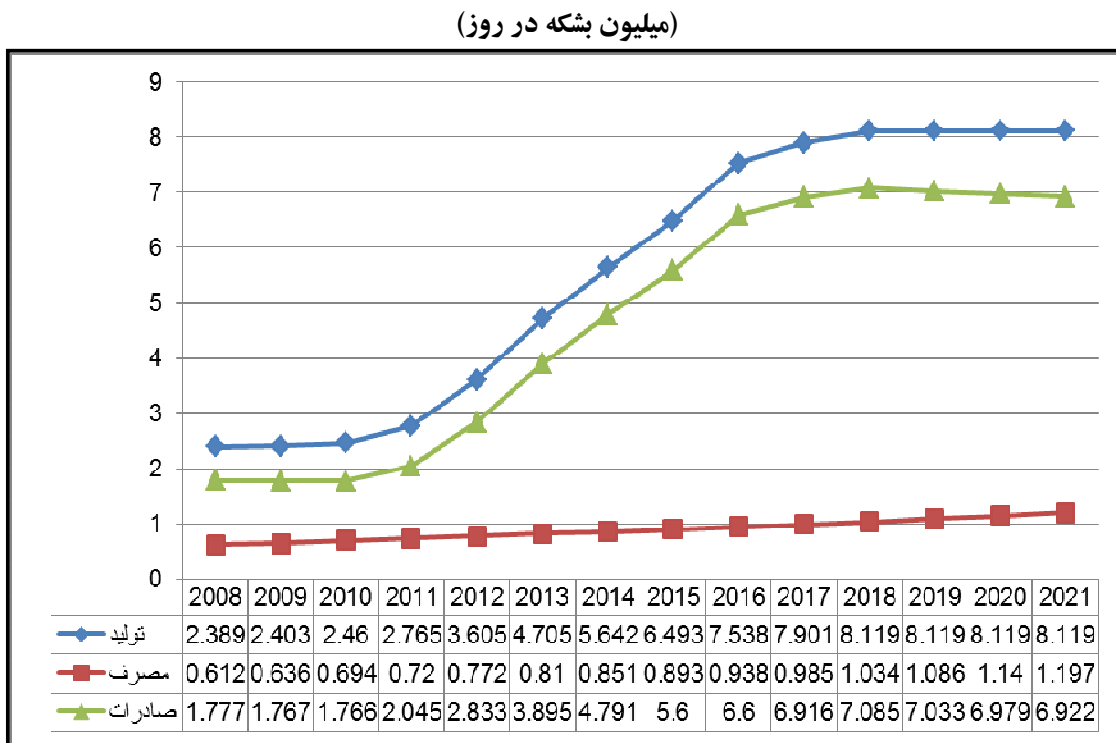
به رغم انتشار اخباری مبنی بر نهایی شدن مباحث مربوط به قانون جدید نفت و گاز عراق در پارلمان این کشور در هفته گذشته، هنوز اختلافات حقوقی بین حکومت محلی کردستان و دولت مرکزی برقرار می باشد. هرچند بعد از توقف عرضه نفت کردستان از سوی دولت محلی در ماه گذشته بخاطر اختلاف در پرداخت مالی به شرکتهای خارجی فعال در کردستان عراق، توافقات اولیه ای بین دولت مرکزی در مورد تقبل پرداخت مالی به این شرکتهای صورت گرفت که امیدواری به حل اختلافات عمیق تر بین دو طرف را بیشتر کرد.

تحولات فوق نشان می دهد که تلاشهای دولت عراق در حل موانع و چالشها تا حدی موفق بوده به همین دلیل برخی موسسات تحلیل انرژی پیش بینی خوش بینانه تری از پیشرفت پروژه های نفتی عراق و برآورد ظرفیت تولید نفت این کشور داشته باشند.

ب: ارزیابی های جدید روند توسعه ظرفیت تولید عراق بر اساس برآوردهای سازمانهای بین المللی

بر اساس پیش بینی بیزینس مانیتور در جدیدترین گزارش سال ۲۰۱۲ این موسسه، با توجه به سرمایه گذاری های صورت گرفته در صنعت نفت عراق تا کنون و همچنین برنامه ریزی های انجام شده به منظور تشدید سرمایه گذاری ها طی دهه آتی، تولید نفت خام این کشور از حدود ۳،۶ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۲ تا بیش از ۸،۱ میلیون بشکه در روز تا سال ۲۰۱۸ افزایش خواهد یافت. این در حالی است که با توسعه زیرساخت های انرژی این کشور میزان مصرف نفت خام این کشور نیز روندی صعودی داشته و از حدود ۷۷۲ هزار بشکه در روز به بیش از یک میلیون بشکه در روز افزایش خواهد یافت. لذا پیش بینی می شود میزان صادرات نفت خام این کشور طی ۱۰ سال آینده روند افزایشی قابل توجهی را تجربه نموده و از حدود ۲،۸ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۲ تا بیش از ۷ میلیون بشکه در روز تا سال ۲۰۱۸ افزایش یابد.

نمودار ۱: چشم انداز تولید، مصرف و صادرات نفت خام عراق طی دوره ۲۰۰۸-۲۰۲۱

Source: Iraq Oil&Gas Report, BMI, Q1 2012.

پ: توسعه نفت عراق و تأثیر آن بر منافع ملی ایران

نفت عراق و بروز تعارض منافع ملی کلان ایران

مساله توسعه صنعت نفت عراق از منظر امنیت ملی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران همچون شمشیر دو لبه ای می ماند که از یک سو در راستای منافع ملی کشور بوده و از سوی دیگر در تضاد با امنیت انرژی کشور خواهد بود. در واقع جمهوری اسلامی ایران به دلیل اینکه موافق دولت شیعی عراق و خواهان تثبیت دولت نوری مالکی و موفقیت آن در قبال گروههای رقیب سنی و کرد در عراق به لحاظ امنیت ملی خود می باشد، از پیشرفت و مشروعیت بخشی به دولت مذکور حمایت می نماید. تثبیت و تداوم دولت شیعی عراق نیز عمدتاً در گرو بهبود رفاه، تامین خدمات اجتماعی و همچنین اشتغالزایی در این کشور می باشد که تحقق این امر مستلزم توسعه صنعت نفت این کشور می باشد.

از سوی دیگر با توسعه صنعت نفت عراق میزان تولید و به طبع آن میزان صادرات نفت خام این کشور با افزایش چشمگیری مواجه بوده و می تواند به عنوان تهدیدی جدی در زمینه جایگزینی نفت خام ایران و همچنین کسب سهم بازار ایران در بازارهای جهانی نفت خام به شمار رود. این امر می تواند در بلند مدت سبب تضعیف جایگاه ایران در اوپک و توان تاثیرگذاری آن، تهدید امنیت تقاضای نفت ایران، تسهیلگری برای غرب برای حذف نفت ایران از بازار انرژی و موفقیت آمیز بودن تحریم ها، ناکام گذاری ایده ایران مبنی بر جبران کاهش صادرات با افزایش قیمت نفت در شرایط تحریم با افزایش عرضه نفت عراق، تهدید روند افزایش بهره برداری از حوزه های مشترک نفتی با توجه به روند کند توسعه میادین مشترک در ایران در بخش انرژی گردد. در همین بعد، در سطح کلان امنیتی، توسعه نفت عراق می تواند سبب تقویت بنیه اقتصادی این کشور و به تبع آن بازسازی توان نظامی عراق گردد- مانند تلاش برای خرید هواپیماهای F-16- که توازن نظامی این کشور را به ضرر ایران تغییر می دهد. (بخش اخیر از حوزه تحلیل این مقاله خارج است و بیشتر از این بیان نمی گردد).

در مجموع، می توان تحلیل کرد که تحقق پیش بینی آقای شهرستانی از روند جذب سرمایه گذاری، ظرفیت تولید و صادرات نفت و میزان درآمدهای پیش بینی شده این کشور از نظر تاثیرگذاری بر منافع ملی ایران، نیازمند بررسی هرچه بیشتر و دقیق تر نهادهای تصمیم گیر ایران در وزارت نفت و در سطحی بالاتر- شورای عالی امنیت ملی - است.